

Margócsy Dániel – Somos Márk – Joffe, Stephen N.

A pécsi *Fabrica*¹

A Klimo Könyvtár egyik éke Andreas Vesalius *De humani corporis fabrica* című művének első kiadása 1543-ból.² E mű alapvető fontosságú az orvos- és könyvtörténet számára. A pécsi *Fabrica* azonban nem csupán azért fontos, mert egyike az első kiadás két, Magyarországon található példányának (a másik a Semmelweis Egyetem könyvtárában található, Budapesten). Azért is izgalmas, mert számos kéziratos bejegyzést tartalmaz a 16. századból. Ráadásul e bejegyzések a neves wittenbergi reformátor és egyetemi rektor Philipp Melanchthon köréhez köthetőek, és emiatt fontos forrásként szolgálnak a protestáns olvasáskultúra és az evangélikus orvostudomány története számára.

A flamand Andreas Vesalius 1514-ben született Brüsszelben, és 1537-ben nevezték ki a páduai egyetemre professzornak.³ Igen fiatal, huszonkilenc éves volt, amikor megjelentette korszakos jelentőségű művét. A *Fabrica* alapjaiban változtatta meg a korabeli anatómiát. Több mint hatszáz oldalon át tárgyalta az emberi test rejtelmét, és több mint kétszáz fametszeten ábrázolta a testrészeket. Ezek a rendkívüli műgonddal elkészített illusztrációk először adtak részletes képet arról, hogy miként is néz ki az emberi test, és több száz éven át hatottak az anatómia képi világára.⁴ A metszetek alapjául szolgáló rajzokat minden valószínűség szerint a szintén Itáliában élő, flamand Jan Steven van Calcar készítette, a könyvet pedig a bázeli nyomdász, Johannes Oporinus adta ki. Az 16. század elején az orvostudomány elsősorban az ógörög Galénosz művein alapult. Galénosz addig ismert műveinek első teljes kiadása 1525-ben jelent meg, Aldus Manutius, illetve Aldus örökösének nyomdájában.⁵ Az 1530-as években ennek a kiadásnak a hatására számos anatómus fordult új érdeklődéssel Galénosz művei felé, köztük a párizsi Jacques Dubois (Sylvius), Vesalius mestere is. Vesalius *Fabricája* rendkívül alapos módon nézett szembe Galénosz örökségével. A flamand anatómus nem kérdőjelezte meg az ógörög szerző jelentőségét, ugyanakkor számos ponton, és gyakran éles szavakkal kritizálta annak megállapításait. Meg volt győződve arról, hogy Galénosz azért tévedett olyan gyakran, mert sosem boncolt embert. Amint látni fogjuk, a pécsi példány jól mutatja, hogy Vesalius figyelmeztetése ellenére a *Fabrica* kora újkori olvasói továbbra is Galénoszt és Arisztotelészt tartották a legfontosabb szerzőknek.

Nem tudjuk, hogy Oporinus a *Fabricát* hány példányban nyomtatta ki, a pontos szám talán ötszáz és ezer között lehet. Ma az 1543-as kiadás több mint háromszáz fennmaradt példányáról tudunk a világban.⁶ A pécsi *Fabrica* ezeknek az egyike. A könyv első tulajdonosa egy bizonyos W. M. volt, aki 1548-ban köttette be elegáns, dombornyomással díszített disznóbőrbe; a fedőlapon található a vaknyomású monogram és dátum („W.

1 Köszönjük a kutatásunkban segítséget nyújtó könyvtárosok, különösen Schmelczér-Pohánka Éva, Margócsy István és Erik Heinrichs segítségét.

2 VESALIUS 1543. A könyv pécsi példányának jelzete II.I.16.

3 Vesalius életéről lásd O'MALLEY 1964; ROTH 1892.

4 Az illusztrációkról lásd KUSUKAWA 2012; CAZORT–KORNELL–ROBERTS 1996; HARCOURT 1987.

5 GALÉNOZS 1525 [–1526].

6 Az összes fennmaradt 1543-as és 1555-ös kiadást dokumentálja MARGÓCSY–SOMOS–JOFFE 2018.

M. 1548”). A belső kötésbe írt kortárs kézirásos bejegyzés alapján tudjuk, hogy ennek a példánynak az ára hat és fél forint volt, de ez lehet, hogy már a kötés árát is magába foglalta. Más források szerint a könyv ára általában négy és öt forint között fluktuált ezekben az években, kötés nélkül.⁷ Az ismeretlen W. M. után a könyvet valószínűleg Jodocus Willich szerezte meg, akinek a bejegyzését szintén a belső kötés őrizte meg. Willich halála után a könyv egy Torgauból származó diák kezébe került. Nincs információnk arról, hogy hol volt a következő évtizedekben. A pécsi *Fabrica* legközelebb 1636-ban bukkant fel, amikor már a pozsonyi jezsuiták birtokában volt, és valószínűleg onnét került a jezsuita rend feloszlata után Klimó György pécsi püspök (1751–1777) tulajdonába, és Klimón keresztül a mai könyvtárba. A 18. században nem ez volt az egyetlen *Fabrica* a pozsonyi szerzeteseknél, az ottani jezsuita gyógyszertár szintén birtokolt egy első kiadást, ami ma az alsókubini Csaplovics Könyvtárban található.

A kötet kézirásos bejegyzései minden valószínűség szerint az 1540-es és 1550-es évekből származnak, és szépen mutatják az evangélikus reformáció és az orvostudomány szoros kapcsolatát. Wittenbergi rektorként és Martin Luther barátjaként Philipp Melanchthon fontos szerepet vitt az evangélikus felsőoktatás kialakításában. Az egyetemen megerősítette az arisztotelészi filozófia központi szerepét, és e filozófiai keretek között hangsúlyt fektetett a természetfilozófia és az orvostudomány tanulmányozására is.⁸ Kollégái és diákjai nagy érdeklődéssel fogadták Kopernikusz szintén 1543-ban megjelent *De revolutionibus* című művét, amely a heliocentrikus világmép mellett érvelt.⁹ Melanchthon maga úgy gondolta, hogy a természet tanulmányozása segít a hívőknek megérteni, hogy Isten mekkora gonddal és mennyire csodálatosan hozta létre a világot. Vesalius *Fabricáját* is azért értékelte nagyra, mert úgy gondolta, hogy megmutatja a hívőknek, milyen tökéletes rend uralkodik az emberi testben, és hogy a szervek miként szolgálják Isten tervét.¹⁰

Az 1501-ben született Jodocus Willich Melanchthon jó barátja volt. Az Odera-parti Frankfurtban végezte tanulmányait, amelyek végeztével az egyetem rögtön ki is nevezte a retorika professzorává. A professzori állás mellett orvosként is dolgozott, és Melanchthont is úgy ismerte meg, hogy egyik barátja 1533-ban Wittenbergbe hívta konzultációra. Willich a wittenbergi reformátorral később is szoros kapcsolatban maradt. Fennmaradt Melanchthon levélváltása Willich-hel, akinek a wittenbergi reformátor több latin és görög verset is küldött.¹¹ Willich rendkívül sokoldalú tudós volt. Fordított a Bibliából, és egyaránt publikált a retorika, az ókori költészet és dráma, az orvostudomány, a matematika és az agrártudomány területén. Az orvostudomány területén egyaránt publikált könyveket az ember anatómiájáról, az uroszkópia gyakorlatáról és a pestisről.

Willich nevét a *Fabrica* belső borítóján találjuk, egy hosszabb bejegyzés alatt, amely Galénoszt is idézve a gyógyítás alapelveit tárgyalja, annak a hippokratészi elvnek az alapján, hogy a természet maga a betegség gyógyítója („*natura ipsa morborum medicatrix est*”).

⁷ KUSUKAWA 2012. 200.; MARGÓCSY–SOMOS–JOFFE 2018.

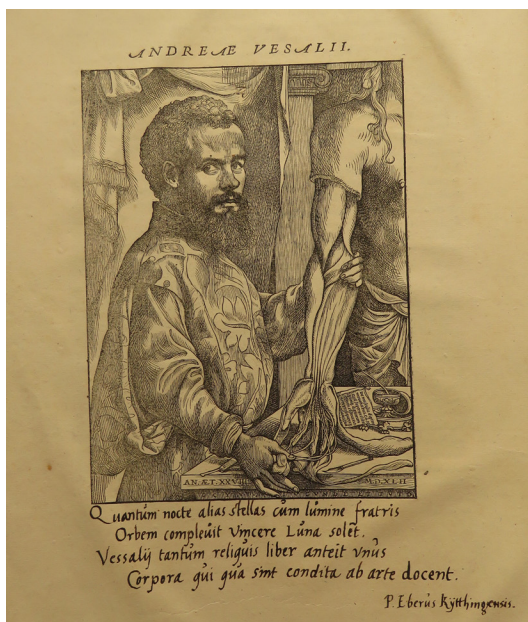
⁸ NUTTON 1993; CUNNINGHAM 1997.

⁹ WESTMAN 1975.

¹⁰ KUSUKAWA 1995.

¹¹ Melanchthon Willichnek. 1545. március 12. Melanchthons Briefwechsel Regestno. 3840; Melanchthon Pannoniusnak, 1545. január 22, Melanchthons Briefwechsel Regestno. 3803. *Melanchthons Briefwechsel Online*. <http://www.haw.uni-heidelberg.de/forschung/forschungsstellen/melanchthon/mbw-online.de.html> [2017.12.15]. Willichről lásd HEINRICHS 2017.

Mivel ez a bejegyzés vázlatjellegű, nincs letisztázva, és többször idéz görög szövegrészeket, erősen valószínűsíthető, hogy tényleg Willich írta, aki jól tudott görögül, és nem pedig valaki más másolta Willich nyomán. Hasonló okokból valószínűsíthető, hogy a *Fabrica* előszavában és a 272[372]. oldalon levő bejegyzések, amelyek részben görögül vannak, esetleg szintén Willichtől származnak. A margináliák listázzák a különféle csontok és erek neveit, csillaggal jelölik, ahol Vesalius az illusztrációk fontosságát tárgyalja, és aláhúzással jelölik, ahol Vesalius Galénoszról ír. Ezek a bejegyzések is azt bizonyítják, hogy noha Vesalius erősen támadta Galénoszt, Willich továbbra is az ógörög autoritásokat követte, külön figyelt arra, hogy Vesalius mit mond róluk, és amikor az orvostudomány alapjait próbálta meghatározni, akkor hozzájuk fordult.

1. kép – Vesalius portréja Paul Eber versével¹⁵
*Quantum nocte alias stellas cum lumine fratris
 Orbem complevit vincere Luna solet.
 Vesalius tantum reliquis liber anteit unus
 Corpora qui qua sint condita ab arte docent.*
 P. Eberus Kythbingensis.

A szöveg nem minden bejegyzése származik Willichtől, noha a protestáns, wittenbergi kapcsolat másutt sem kétséges. A kötet két, Vesaliust dicsőítő költeményt tartalmaz. Különösen értékes a szennylapon található mű, Melanchthon *De consideratione humani corporis* című, Vesaliust és az emberi testet dicsőítő elégiája. Ez a kézirat nem Melanchthontól származik, az autográf szöveg a *Fabrica* egy másik példányában maradt fenn, ami ma az amerikai National Library of Medicine-ben található.¹² A versben Melanchthon az olvasót arra buzdítja, hogy tekintse saját testét Isten templomának, annak megfelelően tisztelje, és ne mocskolja be. Szép példája a reformátor természeti teológiájának, amely szerint a természet Isten második, a Biblia mellett írott könyve, és ilyen értelemben párja a *Liber de animának*, amely az emberi lelket és testet egyaránt mint Isten tökéletes teremtését tárgyalta.¹³ A másik vers Vesalius portréja alatt található, szerzője a

wittenbergi teológiaprofesszor Paul Eber, de a kézírás nem Eberé. Mivel a vers nem közzismert, érdemes itt is közölni teljes szövegét (1. kép).¹⁴

Eber Melanchthonnak nemcsak kollégája, hanem jó barátja is volt, és a *Liber de anima*hoz is írt ajánló verset. Eber *Fabricáj*a szintén fennmaradt, ma Glasgow-ban található, tele számos kézírásos bejegyzéssel, amely Eber kiterjedt anatómiai tudását mutatja

¹² Noha a hasonlóság az amerikai kézirat és Melanchthon más fennmaradt iratai között szembeszökő, Melanchthon kézírása annyira nem egyéni, hogy ne lehessen kizárni, hogy az amerikai változat is másolat. Az amerikai kéziratot reprodukálja KUSUKAWA 1995. 146–157.; ld. még BELT 1949; NORTH–HARTMAN 2014.

¹³ A *De anima*-ról lásd ITT ZÉS 2013.

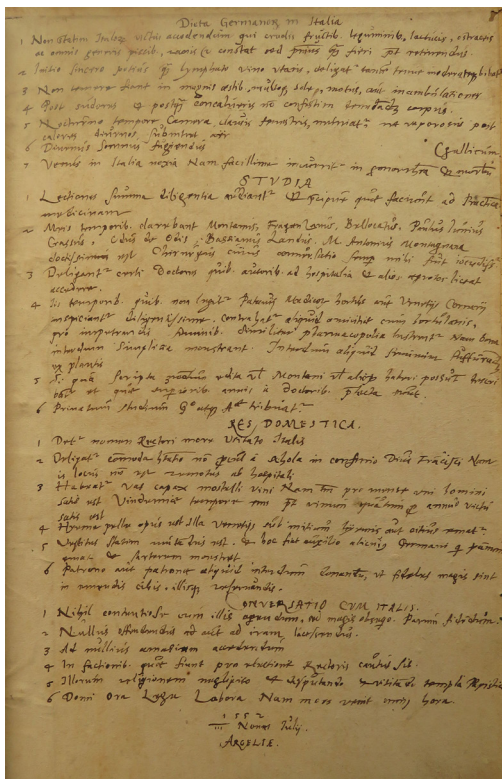
¹⁴ A szöveget idézi CUNNINGHAM 2017. 17.

¹⁵ VESALIUS 1543. f. *6v.

meg.¹⁶ A pécsi, Vesaliust dicsőítő epigramma először a *Liber de anima* 1552-es előszavában jelent meg nyomtatásban, ahol maga Melanchthon idézte.¹⁷ A pécsi *Fabrica* versei is azt mutatják, hogy milyen szoros kapcsolat volt az evangélikus teológia és a modern, vesaliusi anatómia között.

Melanchthon verse 1552-ből származik, és Eber költeménye valószínűleg az 1552-es *Liber de animából* lett másolva a pécsi *Fabrica*ba. Ekkor Willich már halott volt, és e példány más kezében volt. A két verset valószínűleg ez az új tulajdonos írta be a könyvébe. Róla csak annyit tudunk, hogy 1552 júliusában a szászországi Torgauban tartózkodott, és a beírt versek alapján szemlátomást jól ismerte a wittenbergi reformátorok műveit, talán Willich révén, akitől esetleg a könyvet kapta vagy örökölte. Német volt, és a könyv végén szereplő hosszabb bejegyzés alapján vagy Páduába készült orvosnak tanulni, és egy ott tanult kollégája tanácsait másolta be a *Fabricájába*, vagy pedig éppen Olaszországból tért vissza és más, jövőbeli utazók számára beleírta a könyvébe, hogy miként kell ott viselkedni. Az intelem négy részre van osztva, és rendkívül praktikus tanácsokat tartalmaz, ami azt sugallja, hogy egy ténylegesen utazni készülő diák számára készült (2. kép).

Az első rész („*Dieta Germanorum in Italia*”) azt írja le, hogy mit egyen a német Olaszországban, ahol a gyümölcsök, a zöldségek, halak és egyéb különlegességek igen gyakoriak, hogy a bort kezdetben tisztán és ne vízzel keverve igya, hogy tartózkodjon a nappali szunyókálástól, és hogy tavasszal legkönnyebb megbetegedni Itáliában, ahol a gonorrhoea különösen gyakori. A második rész („*Studia*”) azt tárgyalja, hogy hogyan tanuljon a diák. A bejegyzés szerzője inti az olvasót, hogy szorgalmasan hallgassa az előadásokat, és a gyakorlati képzést se hanyagolja el. A szöveg szerzője listázza, hogy amikor ő volt Páduában, többek között Montanus, Bellocatus, Paulus Junius Crassus, Odus Odis, és Bassianus Landus tartották az előadásokat, és külön dicsérettel illeti Marcus Antonius Montagnana sebészi munkásságát. Buzdítja az utazót, hogy tudja meg, Montanus és más szerzők adtak-e ki új könyveket, nézze meg a páduai és a velencei botanikus kerteket, és beszéljen a kertészekkel és a gyógyszerészekkel. Végül, de nem utolsósorban arra inti a diákot, hogy elsősorban Galénoszt és Arisztotelészt tanulmányozza. A 16. század közepén szemlátomást a legmodernebb orvosi képzésnek is az ókori

2. kép – Utazási intelmek Torgauból, 1552-ből¹⁸

16 MCAINSH 2016.

17 MELANCHTHON 1552. A5^v.

18 Vesalius 1543. hátsó kötetábla kiragasztott előzéke.

szervezők tanulmányozása volt a lényege. Az intelmek további két része a szállást, az öltözködést és más hasonló ügyeket tárgyalja („*Res Domestica*”), valamint az olaszokkal való érintkezés problémáját is érinti („*Conversatio cum Italis*”). Ez az utolsó rész elsősorban arról ad hasznos tanácsokat, hogy miként kerülje el az összetűzést a helyiekkel az utazó. A vitás témákról nem szabad beszélgetni, a sértegetés tiltott, a vallási különbségekre oda kell figyelni és jobb, ha a diák nem keveredik bele a rektorválasztási perpatvarokba.

A pécsi példányban őrzött intelmek izgalmas lehetőséget kínálnak a gazdag magyar peregrinációs irodalommal való összehasonlítással.¹⁹ Orvos-, kultúr- és vallástörténeti szempontból pedig azért fontosak, mert megmutatják, hogy szoros kapcsolat létezett a korabeli Wittenberg és Pádua között. Melanchthon frankfurti barátjának *Fabricáj*át már halála évében arra használta valaki, hogy gyakorlati információkat írjon bele az olaszországi utazás nehézségeiről és a páduai orvosi kar tagjairól, és közben a reformátorok Vesaliust dicsőítő verseit is lemásolta. A pécsi példány jó érv emellett, hogy a reformációt nem lehet anélkül értelmezni, hogy ne vegyük figyelembe, miként hatott az a korabeli tudományra, s hogy miként hatott a kora újkori tudomány fejlődése a reformátorok gondolkozására. A kora újkorban a vallás és a tudomány nem szemben, hanem párbeszédben álltak egymással. Talán nem véletlen, hogy a történeti Magyarországon fennmaradt *Fabricák* túlnyomó többsége megfordult egyházi intézményben az elmúlt négyszáz év folyamán.²⁰ A legelső Erdélyben dokumentált példány a *Fabrica* 1555-ös, Vesalius által ellenőrzött kiadása, amelyet a nagyszebeni főbíró, Peter Haller adományozott a helyi iskolának 1560-ban, és később az evangélikus gimnázium könyvtárában volt. A sárospataki kálvinista kollégium már 1628-ban beszerezte az 1555-ös *Fabricát*, ami most is a könyvtár díszé, míg a debreceni kollégium 1796-ban vásárolta meg a példányát Kazay Sámueltól.²¹ Amint a pécsi példány jezsuita provenienciája is mutatja, a katolikus egyház szintén erősen érdeklődött Vesalius műve iránt. A kalocsai érsekség 1555-ös példánya a szávaszentdemeteri apát tulajdonában volt a tizenhetedik század végén, míg az Eötvös Loránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár példányát a tizennyolcadik század elején szerezte be a lepoglavai pálos kolostor. Végül, de nem utolsósorban, noha a szegedi 1555-ös példány Rostockban volt a kora újkorban, Magyarországra a szegedi kanonok Somogyi Károly révén került a 19. század közepén.

A pécsi példány bibliográfiai leírása

Állapot: Teljes példány jó állapotban. Az m3-as és p4-es jelzetű, az érrendszert és az idegrendszert ábrázoló, nagyméretű illusztrációk a 312[412] és 352[452] után vannak kötve, 90°-kal jobbra elfordítva, az extra m3 lap az érrendszer illusztrációja után van kötve. Nem variáns kiadás.

Kötés: Kortárs, vaknyomású disznóbőr virágos dekorációkkal és portrékkal, a címlapon “*W. M.*” “1548” monogrammal, kapcsolokkal.

---

¹⁹ Lásd pl. Kovács 1990.

²⁰ A kivétel a Semmelweis Egyetemen és a kolozsvári Lucian Blaga Könyvtárban őrzött két első kiadás.

²¹ Tóth 1981. 76. A sárospataki példány provenienciájának felderítéséhez köszönöm Monok István segítségét.

Proveniencia: W. M. 1548-ban; az odera-parti frankfurti professzor és orvos Jodocus Willich (1501–1552); a pozsonyi jezsuiták 1636-ban; majd, valószínűleg 1773 után, a pécsi püspök, Klimó György. A hajdani püspöki könyvtár [ma Klimó Könyvtár] 1774-ben nyitotta meg kapuit a nyilvánosság számára. A könyvben benne van Klimó címeres ex-librise, valamint a címlapon az alábbi bejegyzés: “*Collegii Posoniensis Societatis Jesu 1636*”.

Bejegyzések: Kortárs bejegyzések Jodocus Willich tollából, valamint versek és utazási tanácsok 1552-ből Torgauból. f. *4r: számos aláhúzás, vonások a margón, és görög frázis; f. *6v: Vesaliust dicsőítő vers, szerzője Paul Eber; 1. old.: összefoglaló margináliák és aláhúzások a csontokkal kapcsolatban; 272[372] old.: az illusztrációk magyarázata mellett a vénák neveinek összefoglaló listája, piros tintával írva, és bejegyzések a szövegben; 389[489] old.: olvashatatlan firka a lap tetején, esetlegesen kötési instrukció; a belső kötésben elől hosszú bejegyzés Willichtől Hippokratész *Epidemiák* című művének ötödik kötete kapcsán, Galénoszt is említve; a belső kötésben hátul utazási instrukciók Olaszországba egy német diák számára 1552-ből Torgauból, négy részre osztva (“*Dieta Germanorum*”, “*Studia*”, “*Res Domestica*”, “*Conversatio cum Italis*”), listázva a páduai egyetem orvosi karának oktatóit.

FORRÁSOK

GALÉNOSZ 1525	GALÉNOSZ: <i>Galenii librorum pars prima-quinta</i> . Velence, in aedibus Aldi, 1525[–1526].
MELANCHTHON 1552	MELANCHTHON, Philipp: <i>Liber de anima</i> . Wittenberg, s. n., 1552.
VESALIUS 1543	VESALIUS, Andreas: <i>De humani corporis fabrica</i> . Basel, Oporinus, 1543.

IRODALOM

BELT 1949	BELT, Elmer: <i>Philipp Melanchthon's Observations on the Human Body</i> . Cleveland, magánkiadás, 1949.
CAZORT–KORNELL–ROBERTS 1996	CAZORT, Mimi – KORNELL, Monique – ROBERTS, K. B.: <i>The Ingenious Machine of Nature: Four Centuries of Art and Anatomy</i> . Ottawa, National Gallery of Canada, 1996.
CUNNINGHAM 1997	CUNNINGHAM, Andrew: <i>The Anatomical Renaissance: The Resurrection of the Anatomical Projects of the Ancients</i> . Aldershot, Scolar Press, 1997.
CUNNINGHAM 2017	CUNNINGHAM, Andrew: Melanchthon and Natural Philosophy. In: <i>Medicine, Natural Philosophy and Religion in Post-Reformation Scandinavia</i> . Eds. GRELL, Ole Peter – CUNNINGHAM, Andrew. London, Routledge, 2017. 8–19.

- HARCOURT 1987 HARCOURT, Glenn: Andreas Vesalius and the Anatomy of Antique Sculpture. *Representations*, 17. (1987). 28–61.
- HEINRICHS 2017 HENIRICHS, Erik A.: *Plague, Print, and the Reformation: The German Reform of Healing, 1473–1573*. New York, Routledge, 2017.
- ITTZÉS 2013 ITTZÉS, Gábor: *A Commentariustól a Liberig: Melanchthon a lélek halhatatlanságáról. Egyháztörténeti Szemle*, 14. (2013). 46–67.
- KOVÁCS 1990 KOVÁCS Sándor Iván: *Régi magyar utazási irodalom, 15–18. század*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1990.
- KUSUKAWA 1995 KUSUKAWA, Sachiko: *The Transformation of Natural Philosophy: The Case of Philip Melanchthon*. Cambridge, Cambridge University Press, 1995.
- KUSUKAWA 2012 KUSUKAWA, Sachiko: *Picturing the Book of Nature: Image, Text, and Argument in Sixteenth-Century Human Anatomy and Medical Botany*. Chicago, University of Chicago Press, 2012.
- MARGÓCSY–SOMOS– JOFFE 2018 MARGÓCSY Dániel – SOMOS Márk – JOFFE, Stephen N.: *The Fabrica of Andreas Vesalius: A Worldwide Descriptive Census, Ownership, and Annotations of the 1543 and 1555 Editions*. Leiden, Brill, 2018.
- MCAINSH 2016 MCAINSH, Andrew: Identification of Paul Eber as an Owner and Reader of Vesalius' *De humani corporis fabrica*. *The Library: The Transactions of the Bibliographical Society*, 17. (2016). 446–450.
- NORTH–HARTMAN 2014 NORTH, Michael J. – HARTMAN, Laura: NLM's Unique *De fabrica*. *Circulating Now Blog*. 2014. december 16. (<https://circulatingnow.nlm.nih.gov/2014/12/16/nlms-unique-de-fabrica/>) [2018.02.24].
- NUTTON 1993 NUTTON, Vivian: Wittenberg Anatomy. In: *Medicine and the Reformation*. Eds. GRELL, Ole P. – CUNNINGHAM, Andrew. London, Routledge, 1993. 11–32.
- O'MALLEY 1964 O'MALLEY, Charles D.: *Andreas Vesalius of Brussels, 1514–1564*. Berkeley. University of California Press, 1964.
- ROTH 1892 ROTH, Moritz. *Andreas Vesalius Bruxellensis*. Berlin, Georg Reimer, 1892.
- SCHWARZE 1898 SCHWARZE, Rudolf: Jodocus Willich. In: *Allgemeine Deutsche Biographie*. XLIII. kötet. Hrsg. Historische Kommission bei der bayerischen Akademie der Wissenschaften. München, 1898. 278–282.
- TÓTH 1981 TÓTH Béla: Debrecen könyvtári kultúrája a XVIII. században. *Magyar Könyvszemle*, 97. (1981). 66–80.
- WESTMAN 1975 WESTMAN, Robert S.: The Melanchthon Circle, Rheticus, and the Wittenberg Interpretation of the Copernican Theory. *Isis*, 66. (1975). 164–193.

Fabrica of Pécs

by Dániel Margócsy – Márk Somos – Stephen N. Joffe

(Summary)

This article provides information on a copy of the 1543 edition of Andreas Vesalius' *De humani corporis fabrica*, preserved at the Klimo Library of the University of Pécs. This copy helps us understand the complex reception of Andreas Vesalius' groundbreaking anatomical work amongst Lutherans in the sixteenth century, and shows the importance of the University of Wittenberg, and Philipp Melanchthon, in shaping anatomical knowledge in Germanic lands. It also documents the tight connections between Wittenberg and the University of Padova, and reveals the continuing importance of Ancient learning for physicians working in the wake of the Vesalian revolution.

VISSZAPILLANTÓ

